

УДК 007:304:070

«РУССКАЯ ИДЕЯ» — ЗАГРОЗА УКРАЇНИ: МЕДІЙНИЙ АСПЕКТ

Володимир Лернатович

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: journft@franko.lviv.ua

Проаналізовано домінування «русской идеи» в інформаційному просторі України, з'ясовано її руйнівний вплив на нашу державність.

Ключові слова: національна ідея, «русская идея», інформаційний простір України, державність, ідеологія.

Проблема інтенсивної інкорпорації чужої національної «русской идеи» в державницькі процеси України — надактуальна, всеохопна і нагальна. Імплантація інородного духовного стрижня в інформаційний, культурний, міфологемний, екзистенційний простір українців є прямою загрозою існуванню державності, не кажучи про асиміляційні, дегенераційні, духовно-амнезійні процеси тощо. Останні події щодо НАТО засвідчують це.

Об'єктом цього дослідження інформаційно-культуральне поле. Предметом — негативні тенденції у царині ЗМІ, друкованої періодики. Зокрема, ті, що характеризуються національною нівеляцією, духовною девальвацією, державницькою індіферентністю, відвертим антиукраїнством.

Старт «русской идеи» у ЗМІ дав ще М.Горбачов у 1988 році на зустрічі з медіа у Кремлі. Це була латентна альтернатива ідеології КПРС. Не провадивши свою мовно-культурну політику, попередня влада в такий спосіб успішно реалізувала в Україні Програму російської політики, розробленої для держав СНД ще Б.Єльциним у 1995 році. Одне з головних її завдань було сформульовано так: «Необхідно гарантувати російську теле- і радіотрансляцію у ближньому зарубіжжі, підтримувати розповсюдження російської преси в регіонах, крім того, Росія повинна навчати національні кадри для держав СНД. Особливу увагу слід звертати на відновлення позиції Росії як основного навчального осередку на території постсовєтського простору, пам'ятаючи про потребу навчати молоде покоління в державах СНД у дусі дружніх відносин із Росією» [3].

Домінування «русской идеи» у російськомовних виданнях на теренах України стає доконаним фактом. На цілісність, на інформаційний простір нашої країни відкрито посягає чужинська ідеологія. Це стало перманентним, тотальним явищем.

На радянській території, з Україною включно, був єдиний ідеологічний, інформаційний простір, який пильно охоронявся і куди не допускалась жодна інформація, яка не вкладалась у рамки партійного стандарту. Функціонувала

система компартійної преси та розгалужені ретрансляційні теле- і радіомережі. А далі за інерцією...

Україна ніби і стала незалежною самостійною державою, а в її інформаційному просторі безкарно і безперешкодно домінують «інформатори» іншої країни. Професор Віталій Карпенко стверджує, що у перші роки незалежності наша держава навіть фінансувала теле- і радіопередачі з Москви, які дуже часто мали й антиукраїнське спрямування. Такі дії можна виправдати прив'язаністю до СРСР, тривалою російськомовною експансією, метою якої були денационалізація і зросійщення нашого народу, але жодним чином її не можна виправдати. Сьогодні сусідня Росія всіляко намагається використовувати український інформаційний простір у своїх інтересах, для поширення власних ідей, для антиукраїнської інформаційної інвазії. Кількість російськомовних видань постійно зростає, збільшується число російськомовних художніх романів. Проводиться відкрита інформаційна агресія сусідньої держави в українському інформаційному просторі. Недооцінка цієї агресії надзвичайно небезпечна — аж до втрати національної державності. Адже в такий спосіб і формується громадська думка [2].

Розглянемо найтипівіші форми російської інформаційної експансії в Україну посередництвом «русской идеи», цього новітнього інструмента реанімації імперії. Першочергово це поширення московських періодичних видань в Україні, зокрема центральних російських газет, традиційно відомих тут ще з часів СРСР, коли російська преса домінувала всеохопно. Тоді наймасовіші московські часописи друкувалися безпосередньо на українських поліграфічних підприємствах і поширювалися на місці. Зі здобуттям Україною незалежності ця справа для Росії дещо утруднилася, оскільки за друк потрібно платити, а довозити з Москви таку масу газетної продукції — задоволення не з дешевих. Тому російські видавці, використовуючи недосконале українське законодавство та злочинну лояльність вищого українського чиновництва, схитрували, додавши до традиційної назви часопису слова «Україна» «в Україні» і реєстрували їх ніби українські підприємства. Україна не тільки не ставить за допомогою економічних важелів серйозних перепон перед проникненням чужоземної, як правило, недружньої до неї друкованої продукції, а й реєструє її як нібито українську періодику, по суті, створюючи цим виданням кращі умови. Так на українському ринку з'явилися газети «Аргументы и факты», «Известия», «Комсомольская правда», «Труд» і навіть «Московский комсомолец» з припискою «В Украине» чи просто «Украина». Ця обставина прирівнювала їх до вітчизняних видань, давала змогу на тих же умовах використовувати поліграфічні потужності, послуги зв'язку в Україні. Продукуючи газети у Москві та маючи дешевий російський папір, росіяни успішно конкурують з українськими виданнями на нашій території, обминаючи економічні пастки, що завдають клопоту тутешній пресі.

При стагнації видавничої справи в Україні загалом ці часописи мають відносно великі накладі. Наприклад, газета «Аргументы и факты-Украина» друкується тиражем 170 тис. примірників, «Труд-Украина» — 185 тис., «Комсомольская правда в Украине» — 195 тис., «Известия-Украина» — 528 тис. Примірників. Це при тому, що середній тираж таких всеукраїнських видань, як «Молодь України», «Літературна Україна», «Демократична Україна», «Вечірній Київ» коливається у межах 20–40 тисяч примірників. До речі, практично нічого

українського, крім формальної приписки «Україна» та «в Україні» у цих часописах немає. А антиукраїнства — вдосталь.

Ще одна форма інвазії Росії і поширення її ідеї в Україні — доставка друкованої продукції безпосередньо з Москви. «Независимая газета», «Купеческое дело» й «Экспресс-газета» — типові приклади.

Чи не найпродуктивніша форма інформаційного проникнення в Україну — насичення національного книжкового ринку іншомовною продукцією. І зрештою поширення «русской идеи» в інформаційний простір України іманентним способом, тобто заснування і видання української періодики російською мовою. На прицілі не лише зросійщений Донбас, Південь, Схід, а й першочергово Захід. Ліберально-космополітичні пропагандисти витворили новий снобічний стереотип — видавати російською мовою в Україні престижно та вигідно. Хоча, яка є потреба створювати, наприклад, «Теленеделью», а не «Телетиждень», «Анекдоты», а не «Анекдоти», «Киевские» та інші «ведомості», а не «Відомості», «Новости», а не «Новини»? Чому в столиці престижніше видавати український журнал мод має виходити виключно російською мовою? Чому різні рекламні листки, бізнесову періодику, рекламу мовою північного сусіда, а не українською? Чому, приміром, єврейська громада не видає своїх газет єврейськими мовами або, в усякому разі, державною, а видає російською? Знову на часі «штамп» — все українське, то сільське і відстале, а російське «продвинуте». FM-станції на 90% російськомовні.

Знову «чужі на своїй землі». «На 100 етнічних українців нині припадає 7 примірників видань рідною мовою, а на 100 громадян російської національності — 54! За статистикою дві третини громадян нашої держави — українці. Росіян — близько 11 мільйонів». Останніми роками ситуація на краще не змінилася: на 1 січня 2001 року, за даними Держкомінформполітики, в Україні було офіційно зареєстровано 10200 друкованих видань, реальне співвідношення між російськомовними та україномовними виданнями — 80 на 20 відсотків на користь перших. Крім цього, 807,5 тис. примірників суто московських газет «Аргументы и факты. Украина», «Труд-Украина», «Известия. Украина».

Газета «День», що з'явилась як україномовне видання, під впливом політичної кон'юнктури все того ж фальшивого розуміння престижності починає дублюватися російською. В столиці важко знайти автентичний тираж. Дивуватися не доводиться, бо ця газета не тільки сама практично сповідує двомовність, а й обґрунтовує її доцільність у своїх публікаціях.

А є ще «п'ятиколонні» видання. Симоненківський «Коммунист», вітренківські «Досвітні вогні», виходячи російською, або подаючи публікації і українською, і російською, об'єктивно працюють проти України і за формою, і за змістом. Деякі російськомовні газети у південно-східних регіонах закликають до ревізії кордонів.

Наша інертність робить нам злу послугу. Посередництвом інформаційного простору України ведеться цілеспрямована робота з метою денационалізації, деукраїнізації населення через зросійщення та вихолощення духу за допомогою низькопробної, розрахованої на ниці інстинкти телепродукції, попси і «блатняка». Володимир Яворівський стверджує, що лише 15–18 відсотків газет і журналів друкуються сьогодні державною мовою. Спроба приєднання до ПДЧ НАТО України, викликало в «старшого брата» справжню істерику. Путін у приватних розмовах на Самміті називає Україну «територією, заселеною тимчасово».

Отож, інформаційна війна проти України триває. Російськомовні видання плідно допомагають «здирати останню одежину». Це і «Киевские ведомости», і «Факты и комментарии», і «Сегодня», і «Зеркало недели» та ін. Знищити культуру, звести нанівець скарбницю національного генія, вихолостити дух — це місія антиукраїнських каналів. А далі — вульгаризація українських традицій. Цілеспрямовано нав'язується сублімація західного способу життя. Безліч каналів, та й журналів смакує життя зірок естради і кіно, сексуальну розпусту, хворобливий світогляд різних збоченців. Християнські чесноти висміюються...

Помаранчева революція і її наслідки дали старт латентному, а тепер і явному україноненавистництву, і в площині національної ідеї, і в площині практики. «Українське сало» «підла російська ворона» не випустить ніколи, бо чужий «садок вишневий коло хати» миліший від диких «русских берёзок», а «апетит» у росіян завжди чудовий

Російська культурна ідея в чистому вигляді — антидемократична, імперські амбіції, що їх плекали століттями, в жодній точці не стикаються із загально визнаними демократичними принципами. Російська ідея культивує образ ворога й активну агресію. Вона стала не тільки стійким міфом національної самосвідомості, а й має усі вияви чіткої методологічної науки експансивного інтроверсивного характеру. Її соціальні функції виявила дослідниця ідеології О. Волкогонова:

- Аксіологічна (утвердження загальних цінностей);
- Телеологічна (визнання «колективного безсвідомого» у К. Юнга);
- Комунікативно-інтегративна (міф поєднує людей, дає їм змогу рухатися у руслі однієї ідеї);
- Компенсаторна (міф позбавляє відчуття незадоволення). «Російська ідея» схожа на лінію горизонту, яка тікає від людини, або на уявлення про щастя, коли події майбутнього видаються нам щасливішими, ніж події теперішнього, до якого ставимося критично» [1; 212], — метафорично констатує О. Волкогонова. Це її справжнє обличчя, в цьому її небезпека.

Держава тільки тоді природна і перспективна, якщо вона є виявом духу і прагнень нації. Тільки послідовна реалізація національної ідеї в усіх сферах життя гарантує нормальний процес творення і функціонування держави. Чудові приклади цього демонструють країни Прибалтики, Польща, Чехія...

А в нас? В Україні з самого початку в основу державотворення були закладені й узаконені як пріоритетні запозичені доктрини (демократія, лібералізм, ринок), а не ідея державності української нації, не українська національна ідея, від якої творці й законодавці держави сахалися всі роки, як чорт від лада-ну. А наслідки очевидні: узалежнення держави, дискредитація влади, подальше зубожіння і виродження народу, зростання соціальної напруги. І — безуспішні спроби вирішити хоч одну з болісних суспільних проблем. Так є. І так буде. Бо допоки не вирішене головне політичне завдання народу — створення української національної держави, — доти жодна інша (політична, економічна, соціальна, культурна, освітня, конфесійна тощо) проблема ніколи не буде вирішена на користь народу, держави, України. Що й бачимо.

Отже, зусилля держави у сфері національного інформаційного простору слід спрямовувати на:

- просування інформації з метою формування у суспільстві об'єктивних уявлень про внутрішню і зовнішню політику України та утвердження патріотичної суспільної свідомості;
- забезпечення суспільних потреб в інформаційних послугах, постійне збагачення, оновлення, збереження і реалізація національної інформаційної продукції та ресурсів;
- створення, розвиток і ефективне функціонування національних систем, організаційних структур та мережі інформації;
- становлення і розвиток загальнонаціонального ринку;
- поліпшення загальної системи і стану захисту національного інформаційного простору;
- сприяння міжнародному інформаційному співробітництву та зміцнення інформаційного суверенітету України;
- зростання кваліфікації і компетентності, соціальний захист інформаційних працівників, стимулювання й ефективне використання їхньої творчої ініціативи.

Інформаційна безпека має стати визначальною у перспективі державотворення, інакше — чергова «руїна».

1. *Волкогонова О.* «Русская идея»: мечты и реальность. — М., 2006. — С. 212.
2. Див.: *Карпенко В.* Інформаційний простір і національна безпека України // Універсум. — 2002. — № 7–8.
3. *Ивашов Л. Г.* 215 лет без СССР, что дальше?» // «Советская Россия». — 2006. — 17 дек.

«RUSSKAYA IDEA» — THREAT TO UKRAINE. ASPECT OF THE MEDIA

Volodymyr Lernatovych
Ivan Franko National University of Lviv,
Chuprynky Street 49, 79044, Lviv, Ukraine
Tel. office: (032) 239-47-51
E-mail: journft@franko.lviv.ua

«Russkaya idea» dominates in the information sphere of Ukraine, destroys out national identity.

Key words: national idea, «Russkaya idea», information sphere of Ukraine.

**«РУССКАЯ ИДЕЯ» — УГРОЗА УКРАИНЕ:
МЕДИАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Владимир Лернатович

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина

Тел. оф.: (032) 239-47-51

E-mail: journft@franko.lviv.ua

Проанализировано доминирование «русской идеи» в информационном пространстве Украины, истолковано ее разрушительное воздействие на нашу государственность.

Ключевые слова: национальная идея, «русская идея», информационное пространство, государственность, идеология.

Стаття надійшла до редколегії 01.04.2008

Прийнята до друку 14.04.2009